

Tijdens mijn studie las ik het toen net verschenen artikel Broken Windows van de Amerikanen James Wilson and George Kelling. De theorie die zij in dit artikel ontvouwen is eenvoudig en treffend: Een gebouw begint te staan. De gemeente doet er vervolgens niets meer mee. Het dag wordt er een raam ingegooid. De gemeente vervangt het niet. Waarom zou ze, het pand staat immers leeg. Maar wanneer het raam niet wordt vervangen, worden al gauw meer ramen ingegooid. Jongeren gaan het gebouw in, vernielen dingen, stoken af. Dan komen de junks en daklozen. In hun gevolg de dealers. Die die het zich kunnen veroorloven trekken weg uit de buurt. Die met lage inkomens en werklozen blijven achter. In navolging van het gebouw raakt de hele buurt in verval en wordt overgeleverd aan criminaliteit.

Het verval kan gaan worden weer getest door middel van een ander experiment. Onderzoekers zetten een auto in een middenstandswijk en laten die daar gewoon staan. De eerste twee weken gebeurde er niets. Toen werd er een raampje ingegooid. Vierentwintig uur later waren alle ramen stuk en de wielen, de radio en het stuur gestolen. Blijkbaar is het een grote stap om het raam van een auto in te gooien, maar is dat niet gebeurd, dan is het hek van de dam. Verdere experimenten zijn eigenlijk variaties op hetzelfde thema. Gooi een vuilniszak op de stoeprand en laat het liggen en binnen de kortste keren is het van de troep. Zelfs in een 'nette buurt'.

De schijnsele was natuurlijk niet nieuw. Verontrustend was wel de manier waarmee ontwikkelingen zich voltrokken. Op zich duurde het lang voordat het eerste ruitje in het pand sneuvelde of de autoruit ingegooid. Daarna zette het verval in razend tempo in.

De theorieën en experimenten maken vooral duidelijk dat preventie heel veel goedkoper kan uitpakken dan achteraf proberen de zaak weer op te krijgen. Wat dat betreft zou dit boek verplichte literatuur moeten worden voor alle lokale politici, waarvan een goed deel net is aangetreden. In veel gemeenten wordt momenteel hard bezuinigd met het oog op de sterk teruglopende inkomsten uit de Onroerende Zaak Belasting. Het gaat om zaken als onderhoud aan gebouwen en groen, maar ook om zaken die met leefbaarheid in buurten en wijken te maken hebben, zaken die als eerste onder het mes gaan. Na het lezen van Broken Windows zal menig lokaal beleidsmaker zich nog even achter de oren wassen voordat er wordt gekort op zulke gemeentelijke voorzieningen.

Broken Windows, James Q. Wilson and George L. Kelling, The Atlantic Monthly, maart 1982

WILT U REAGEREN OF ZELF EEN BRIEF INSTUREN, MAIL DAN NAAR
MARTIN.ZUITHOF@REEDBUSINESS.NL

De Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling (RMO) voegde vorige maand met 'Verschil maken' een nieuw advies toe aan de niet aflatende stroom rapporten over de modernisering van de verzorgingsstaat. De moderne burger is volgens dit rapport geëmancipeerd genoeg om voor zichzelf op te komen, en heeft meer last dan baat bij al die collectieve verzorgingsarrangementen vanuit de overheid. 'Verschil maken' beschrijft het dilemma van de overheid die op vraag van die geëmancipeerde burger ander beleid gaat voeren en meer keuzevrijheid tracht te geven, maar tegelijk wel een duidelijke invulling geeft van de uitkomsten van die keuzevrijheid. Om uit dat dilemma te ontsnappen, stelt de RMO een 'repertoirewisseling' voor, waarbij de overheid een actieve agenda van beleidsbeëindiging voert. Zo komt er meer beslissingsmacht en beschikingsmacht bij burgers te liggen. De verschillen en ongelijkheden die daardoor ontstaan, moeten niet vermeden worden, maar zijn juist winst.

Mij stelt het advies op drie punten teleur. Op de eerste plaats is het spijtig dat kritiekloos de kritiek op de verzorgingsstaat overgenomen wordt. Frequente verwijzingen naar de stelling dat de verzorgingsstaat een bedreiging is voor de zelfredzaamheid van burgers, die lui en afhankelijk worden, gaan terug op het werk van Murray en Mead uit de jaren tachtig. Die kritiek is echter voorbij haar houdbaarheidsdatum, er is met sociale activering en voorwaardelijke hulpverlening nog weinig kans op uitkeringsverslaving. De RMO is bovendien opvallend selectief in haar verwijzingen. De spanning tussen formele en informele zorg benoemen ze terecht als de 'crowding out' thesise onder verwijzing naar het werk van van Oorshot en Arts, maar ze vergeten er bij te vermelden dat die twee auteurs uit internationaal onderzoek juist het bestaan van dat effect sterk in twijfel trekken.

Tweede teleurstelling ligt in de redelijke vaagheid van het advies. Zo wordt de grens van legitiem overheidsoptreden verwoordt als 'de overheid kan niet koersen op gewenste uitkomsten, maar wel sturen op het vermijden van onaantvaardbare uitkomsten'. Hoe ziet de RMO dat dan? Waarschijnlijk een hele foute verwachting van mij. Paul Frissen (vanuit de raad trekker van dit advies) had het immers eerder over de abstractieparadox: naarmate adviezen abstracter zijn, worden ze beter gebruikt.

Tenslotte kan ik me bij het pleidooi van de RMO wel iets voorstellen voor burgers die over voldoende (financiële en intellectuele) hulpbronnen beschikken. Maar de verzorgingsstaat is er toch juist voor burgers die (tijdelijk) in een kwetsbare situatie verkeren. Dit advies zegt niets hoe daar mee om te gaan, en richt zich eenzijdig op burgers die (tijdelijk) in sterke situaties zitten en alleen maar last hebben van solidariteit. Het zou mooi zijn als de auteurs de vraag van Engbersen uit de sociale agenda (hoe de onderklasse emancipeert) ter hand zouden nemen, en uitleggen hoe hun visie dan tot betere resultaten kan leiden. Dat er gezocht wordt naar 'eigen verantwoordelijkheid na de verzorgingsstaat' is prima, maar graag wel met behoud van de oorspronkelijke doelstellingen van emancipatie en inkomens- en risicosolidariteit. Anders wordt het wel heel makkelijk om te moderniseren.

Jan Steyaert, Lector Fontys Hogeschool Sociale Studies